

Cuvântul

ÎN EXIL

Director:

GEORGE RACOVEANU

Missverständnis

Remota iustitia, quid sunt regna
nisi magna latrocinia?

(S. Augustinus)

Papst Paul VI wendet sich erneut mit einem dringenden Friedensappell an die Verantwortlichen der Welt. Wer immer auch nur die geringste Kenntnis von der gegenwärtigen Weltlage hat — sagt der Papst — kann nicht anders, als von Angst und Sorge erfüllt zu sein. Sich auf seine noch Nordamerika unternommene Reise berufend, um an der Sitzung der UNO „vor der ausserordentlichen Versammlung von Vertretern fast aller Nationen“ über den Frieden, als das heisse, erhoffte Gut zu sprechen, benützt der Papst in seiner Enzyklika die Worte des heiligen Augustinus über den Frieden, als ein so großes Gut, daß sogar im Bereich der irdischen und vergänglichsten Dinge, „nichts Angenehmeres, nichts Ersehnter erstrebt, nichts Besseres gefunden werden kann“.

Das Beharren des Papstes, den Frieden zu retten, hat maßgebliche Kreise sogar auf den Gedanken gebracht, ihm den diesjährigen Friedenspreis zu verleihen...

Wir glauben, daß es sich hier um ein Mißverständnis handelt. Natürlich ist das Evangelium die Verkündigung des Friedens. Christus ist „der Fürst des Friedens“. Das Wort Friede (eirini) ist im Evangelium immer wieder zu finden. Es ist das Grußwort Christi: Aber über welchen Frieden ist da die Rede? Über Vereinbarungen zwischen Staatsoberhäuptern, die Erde Gottes unter sich zu teilen? Nein! Der Sinn der Menschwerdung Gottes hat nichts mit den Abmachungen zwischen Despoten zu tun. Der Frieden des Evangeliums, ist der Frieden der Seele; er ist das Ergebnis des Glaubens an Erlösung. Der Frieden des Evangeliums wird nicht durch „einen Feilen Papier“ garantiert. Er sichert den Menschen die Freiheit zu, sich mit unvergänglichen Dingen zu beschäftigen. Unter einer Bedingung aber: es muß der wahre Frieden sein, nicht Schweigen aus Furcht. Denn der Zweck des Friedens ist der Mensch. „Das Gebäude des Friedens — sagte Papst Pius XII. im Kardinalkollegium vom 2. Juni 1947 — würde auf schwachen Fundamenten ruhen und dauernd bedroht sein, würde dem Totalitarismus, der den Menschen bis zu einer Nummer in dem wirtschaftlichen Kalkül erniedrigt, kein Ende bereiten.“

Wenn Papst Paul VI., sich auf den Heiligen Augustinus beruft, weiß er genau, was der Heilige von — auf Ungerechtigkeit erbauten — Königreichen hielt. Deswegen präzisiert er: „Aber es muß ein Frieden zustande kommen, der auf Gerechtigkeit und Freiheit beruht, der Rücksicht nimmt auf Menschen- und Völkerrecht, sonst wird er zerfallen und zerbrechen.“

In der gegebenen Lage entsteht die Frage: Ist der Sinn des Lebens — der Frieden um jeden Preis? Sogar mit dem Preis der Beseitigung der Gerechtigkeit, der Freiheit und der Würde des Menschen? Da wir dabei sind — die Erwägungen der Kirchenfürsten über Frieden zu besprechen — sei mir erlaubt diesen Aufsatz zu schließen mit einem Abschnitt aus der Weihnachtsbotschaft 1956 von Pius XII:

„Wir sind überzeugt, daß auch heute — angesichts eines Feindes, der entschlossen ist allen Völkern eine unerträgliche Lebensform — in ein- oder der anderen Weise — aufzuzwingen, nur eine gemeinsame und feste Haltung, seitens aller, die das Gute und die Wahrheit lieben — den Frieden retten kann.“

Und weiter: „Es ist klar, daß in den jetzigen Gegebenheiten, angesichts des Leiden einer ganzen Nation, der Krieg als Verteidigungsmittel wirksam und mit Aussicht auf Erfolg, gegen einen ungerechten Angreifer geführt, darf nicht als unerlaubt angesehen werden.“

George RACOVEANU

CE-I LIPSEȘTE ORTODOXIEI...

de George RACOVEANU

În numărul trecut al acestei reviste am reprodus, cu făgăduința de a-l comenta, un alineat dintr'un articol al Monseniorului Aloisiu L. Tăutu, publicat în revista „Bună Vestire“. Alineatul:

„Ce-i lipsește dar Ortodoxiei noastre? Nu este ea destul de creștinească și destul de românească? Răspundem cu tot curajul: Nu! Nu este destul de creștinească, pentru că nu este pe linia integrală a Evangheliei, în care se vorbește clar de înălțarea și autoritatea sfântului Petru. Fără de sfântul Petru și, bineînțeles fără urmașii lui în Scaunul Verhovniciei, nu este Biserica autentic-creștină.“

Prin urmare motivul pentru care biserica ortodoxă românească — și dincolo de ea toate bisericile ortodoxe ale Răsăritului — nu-s biserică autentic-creștină este tăgăda „Verhovniciei“ sfântului Petru și a urmașilor lui în Scaunul Romei. Acuzarea e grea. Ea cere scaun de judecată.

În sfântul munte Athos era o tradiție cinstită, potrivit căreia călugărul acuzat de trădăvie, de prostie, de grăire în deșert, de curvie cu gândul, de ne-evlavie, — nu se apăra. Dimpotrivă: la toate aceste acuzații mai adăoga și el câteva, spre a nu cădea în păcatul greu al orgoliului. Peste o singură acuzație nu putea el trece senin: acuzația de eresie. Aici cerea să fie judecat de sobor. Căci celelalte păcate, dac' ar fi, se ispășesc și se iartă. Eresia însă te desparte de mântuire.

Asupra invectivelor că trăirea religioasă a Românilor nu e românească, nu mă opresc. (Dac' așa au trăit ei, cum să nu fie traia lor?) Un creștinism neautentic, adică un creștinism contestabil, contrafăcut, neadevărat, e lucru păgubitor mântuirii. Iară când acuzația e adusă de un cărturar, de un prelat, nu se cuvine a trece pe lângă ea, călător. Un popas în câmpul ei devie absolut necesar.

Considerațiile ce urmează nu vor avea caracter polemic: socotesc că nu poate fi lucru mai vătămător, astăzi și aci decât polemica între catolici și ortodocși. Deasemenea ele nu vor însemna o apologie a Ortodoxiei, așa cum se

prezintă ea astăzi. Împotriva ortodoxiei românești și a ortodoxiei altora am și eu multe de spus. Unele au fost și spuse; altele vor mai fi spuse. La timp și loc potrivit. Cuvântul meu de apărare împotriva unei acuzații, pe care o socotesc nedreaptă, se va limita la examinarea motivului pe care se sprijină acuzația: necunoașterea primatului lui Petru și a primatului papal. În sprijinul afirmațiilor mele voi recurge numai la autori romano-catolici și voi folosi numai colecții romano-catolice. Necesități de ordin metodic mă silesc să defalc acuzația în:

A. nesocotirea liniei integrale a Evangheliei, în care se vorbește clar de primatul lui Petru;
B. nesocotirea liniei integrale a Evangheliei, în care se vorbește clar de primatul urmașilor lui Petru la scaunul Romei.

Ad A. Este inexact că bisericile ortodoxe, de pretutindenea, nu recunosc „înălțarea și autoritatea“ sfântului Petru. Ortodoxia cântă înălțarea lui Petru, ca și pe a lui Pavel. Troparul Serbării (29 Iunie) îi numește „între Apostoli pe tron înălțătorii (protóthronoi) și ai lumii învățători (tís oikouménis didaskaloí)“. Căci „Pierre et Paul ne seront jamais séparés dans la vénération, la reconnaissance et la prière de l'Eglise“ (Msgr. S. du Vauroux, Saint Paul). Pavel — „cel mai mare doctor al Bisericii catholice“ — „vas electionis“, trebuia să-l ajute pe Petru (să-l și certe, la nevoie). Pavel se duce să vadă „pe Petru și pe Apostoli“. Deci Petru era între Apostoli căpetenie (prótos). La rândul lui, Petru laudă epistolele „prea iubitului său frate Pavel“, alcătuite după înțelepciunea ce i-a fost dată lui: secundum datam sibi sapientiam (II Petru, 3,15).

Petru era primul în colegiul apostolilor. Dar el nu era ... comandantul lor. Se opunea la aceasta spiritul integral al Evangheliei. Când muma Apostolilor Iacov și Ioan cere de la Mântuitorul „primatul“ pentru fiii ei, El le face tuturor această înțelepciune: „Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos maior fieri, sit vester minister: et qui voluerit inter vos primus (prótos) esse, crit vester ser-

continuarea în pag. 3

Liberalizare și Libertate

de Virgil IERUNCA

Așa dar trăim sub semnul unei liberalizări a Răsăritului. Această liberalizare există. Cu o condiție: s'o situăm. Mai bine zis, să nu pomenim de libertate. Fiindcă libertatea are alt chip decât acela ce ne este servit sub eticheta — confuză, contradictorie, bătută de toate vânturile — a liberalizării. Liberalizarea e în funcție de un trecut. Libertatea n'are nici trecut, nici prezent, nici viitor: ea e un fel de respirație a timpului, o modalitate de a feri timpul de o istorizare abuzivă.

Procesul liberalizării e strâns legat de acela al unei tiranii. O democrație de tip occidental nu se liberalizează. Ea este și atât. Contradicțiile din sânul ei nu pun în cauză libertatea, o întrețin. Nu vrem să lăsăm impresia — nici măcar o clipă — că vedem întruchipate, într'o democrație apuseană valori absolute, legate de statutul fundamental al condiției omenești. Aceasta e o altă poveste: povestea răsturnată a celor care caută absolutul în cetate, în istorie sau în sub-istorie. Când ne referim la democrația de tip occidental, o facem pentru un lucru precis: anume, pentru a aminti — uneori e bine să amintim evidențe — că o asemenea societate n'are de ce să fie supusă unui proces de liberalizare. Că, de fapt, numai dinapoia limitelor — sau dacă vreți, zăbrelelor unei tiranii — se poate vorbi de așa ceva.

Așa stând lucrurile, trebuie să înregistrăm faptul — am mai spus-o — că răsăritul satelit se liberalizează. Semenele sunt la îndemâna oricui: pe străzile Parisului vezi circulând oameni pe care nu-i puteai concepe în afara granițelor; în țară, căpeteniile comuniste au acum un limbaj al actelor ce contrazice pe acela al vorbelor; (până acum era invers); în presă, ne gândim la presa așa zis culturală, se publică lucruri ce pot fi citite, cel puțin în parte; în sfârșit, se deschid oarecum ferestrele spre Apus. N'avem de ce să înmulțim exemplele fiindcă orice statistică a semnelor e fastidioasă.

Care este, sau care ar trebui să devină, atitudinea noastră față de acest proces de liberalizare? De bună seamă, unul de satisfacție măsurată. Cine ar putea să rămână indiferent față de eroziunea lanțurilor? Cu atât mai mult, cu cât o tiranie nu se îmbălbănește niciodată dintr'un exces de putere, ci dintr'o slăbiciune asumată ca atare. Dar mai ales, satisfacția de a vedea că sclavilor li se îngăduie, în sfârșit, să devină, cât de cât, oameni.

Vorbeam însă de măsură. Și nu întâmplător deoarece, de data aceasta, măsura este cu adevărat o față a înțelepciunii. Ceea ce ni se cere nouă, trăind în libertate și cunoscând — spre deosebire de mulți occidentali care cred că libertatea e un lucru firesc — durata cuceririi a libertății, este să nu confundăm planurile în niciun fel. E o datorie de a veghea la nerăstălmăcirea situațiilor.

Liberalizarea este un proces la care suntem martori. Libertatea e procesul însuși — procesul existențial — în care suntem integral implicați. Nimic din procesul trăit, clipă de clipă, al libertății noastre, nu poate fi știrbit, în numele unei comedii a libertății care este liberalizarea. Spunem comedii și nu metaforizăm ad-hoc pentru că liberalizarea e un dar — un hatâr — pe care o tiranie caracterizată și-l oferă ca pe un lux sau ca pe o slăbiciune. Libertatea în care trăim, și în care ne-am înălțat singuri, într'un fel, fiindcă, ne impune un anumit stil de a fi.

În componența acestui stil nu e loc nici pentru slăbiciune, nici pentru lux. Existăm ca oameni liberi, exact în măsura în care nu cădem în confuzii. Sau nu organizăm confuzia. Organi-

continuarea în pag. 4

Intâiul Sinod Ecumenic (Niceea, 325), gravură în lemn, de Teodosie Monah, Neamțul 1841.

A. BODISCO:

Pe Argeș

A adormit și pruncul și izvorul
Și bucuria fragedă din muguri,
Și arc svârlit pe cer, Săgetătorul
Și pești în năvoade și parânguri.

A'nărmurit cu ochii la pridvoare
Năluca tencuită'n mânăstire,
Stână de var a turmei de mioare
Când o zideai, Manole, în neșire!

În turle și'n prundișurile sure
Coasa de ger a Morții rățăcește
Sirepi de fum rup oști la trăsore
Visând rădvan de Domn
uns muntenește...

Cine povestea Vorbei o învie
Și pravila închide cu pecete?
Urșită rea de mândră Ctitorie
Te spală râul Doamnei pe 'ndelete!

Gaudeamus

Fată nebună! Fată haihului
Vrabie nouă pitită în luncă.
Roua te spală și țarina pruncă
Ești ca sulfina de tare și guie.

Huil! huil dulce nuia alintată
Unde cutreieri prin iezere sute?
Glezna de ger a galesei ciute
Sprinten ocol dă umbrei de fată.

Gândul ți-l prinde în mreajă un mire,
Lână de aur urzindu-se moale
Cade alene pe umere goale.
Treapta o sui în drepte nadire.

Intâmpinarea Domnului, marmură de André Beauneveu. Muzeul Cluny (Paris).

Transcendență

Eu sunt aici faptură lui
Celui ce-i dincolo de mine
El care-a fost și e și nu-i
Doar rod al vieții care vine.

Suntem acum unul într'altul
Împreunând cu-această clipă
Abisul sângelui și 'naltul
Ce-l urc pe-a gândului aripă.

Uniți în viață și în moarte
Ca 'ntr'un altoi duhovnicesc
Eternitatea ne desparte
În clipa asta ce-o trăiesc —

Ci moartea-ar fi eternitate
La el de nu m'aș fi gândit
Cu gândurile mele toate
Ce-ar fi 'mpietrit în infinit

În ele înșile să fie —
C'aș tot gândi mereu că mor,
Prezentul cum e-o veșnicie
Când nu gândim la viitor.

Ci, iată, că 'n realitate,
Nimica nu va fi, ci este...
Cu duhul care 'n porți ne bate
Și moartea nu ne dă de veste...

Cu sufletul ce'n Dumnezeu
Sălăghește — aici și sus —
El este, — așa după cum eu
Nu pot ca să gândesc că nu-.

Ion ȚOLESCU

Momentul Coșbuc în Literatura Română

Coșbuc, adânc cunoscător al vieții populare și al poeziei marelui multimi anonime, a conceput marelui plan de a ne da un poem național care să cuprindă manifestările sufletului românesc în ce are el mai tradițional și mai poetic. În acest mare poem trebuiau să-și aibă locul lor cele două capodopere *Nunta Zamferei* și *Moartea lui Fulger*. Adevăratul talent al unui scriitor se vede în capacitatea lui de a transmite sensibilității cetitorului aceea ce a simțit el cu *adâncimea* și cu toate nuanțele. Coșbuc a avut acest talent. În cadrul de basm, cu figuri din lumea împăraților și domnițelor, a știut să ne dea viața intimă a poporului cu credințele, obiceiurile transmise din strămoși, superstițiile, dansurile populare și convingerile religioase. În *Nunta Zamferei* e numai tinerețe, numai simțiri primăvăratice și încântare de joc cadențat. În *Moartea lui Fulger* e sufletul omenesc pus în fața privilegiului morții. Își stăpânește apriga durere unul, se sbuciumă în tălăzuire de ocean altul, până cade în stăpânirea nebuniei, își îndreaptă gândul spre mângâierea pe care l-o dă perspectiva eternității, înțeleptul. Filosofia din *Moartea lui Fulger*? Experiența internă a românismului creștin:

Trăește-ți, Doamnă, viața ta!
Și-a morții lege n-o căta!
Sunt crai ce schimbă'a lumii sorți,
Dar dacă mor, ce griji porți?
Mai simtu'n urmă cineva
Că ei sunt morți?

Dar știu un lucru mai pre sus
De toate câte ți le-am spus:
Credința 'n zilele de-apoi

E singura tărie'n noi;
Că multe-s tari cum credem noi
Și mâne nu-s!

Și-oricât de amărâți să fim
Nu-i bine să ne deslipim
De cel ce viețile le-a dat!
O fi viața din răbdat,
Dar una știu: ea ni s'a dat
Ca s'o trăim!

Poezia naturii se înțelege prin Coșbuc. Am mai avut poezie descriptivă la Alecsandri și la Eminescu. În pasteurile lui Coșbuc este o scânteiare aparte, este un colorit nou revărsat de un suflet care nu cunoaște convenționalismul echilibrat și clasic al lui Alecsandri și nici fantasticul vrăjitor și romantic al lui Eminescu. *Noapte de vară, În miezul verii, Iarna pe uliță*, arată mare originalitate de fond sufletească și de expresie. Sgomotul de care, mugetul turmelor, hăulitul flăcăilor, din *în* în ce mai apropiate de satul care, după câteva momente de forfot, intră în liniștea de noapte, străjuit de luna care se'nalță maiestros și de dragostea în tainică și discretă colindă; liniștea stăpânitoare de câmpii arse de soare pe ntinsul cărora mama își răcorește pruncul la fântâna cu cumpănă; ulițele satului pe cât de albe și înzăpezite, pe atât forfotind de copii gata de luptă și de strengării, acestea sunt înfățișări de viață reală de la noi, prinsă în poezie de un poet care nu se gândește ca Alecsandri cum să scrie, ci observă, se încântă și lasă să învie sub magia cuvântului o lume care e, după cum vrei, și poezie și realitate.

Ceea ce în deosebi a atras atenția spre Coșbuc, sunt poeziile în care este redat cu atâta naturalețe idilicului vieții de țară. Nu avem a face numai cu surâsuri candidă și cu gingașe fremătări ale începuturilor de dragoste, ci și cu dureri care pot să se înăbușe uneori, mistue până la distrugere altă dată. *La oglindă, Spinul, Pe lângă boi, Cântecul fusului, Fata morarului*, nu sunt fiecare viziunea nouă a unui act din drama trăită de sufletul popular?

Lirismul lui Coșbuc are și alte fețe. Avem accentul durerii și etapele sentimentului apăsător și obsedant, reieșit din viața proprie, în *Mama*, de asemenea caldul patriotism din poezii pretutindeni cunoscute. Avem însă și sălbatecul avânt revoluționar din *Noi vrem pământ*, poezie semnificativă pentru sfârșitul veacului al XIX-lea, de pe acum cuprins de furtuna socială. Patima pentru pământ, atât de vădită în concepția de viață a țărânului, apare aci în toată mărșăia ei. Este de altfel aci, același Coșbuc care adânc cunoscător al sufletului popular, spune într'una din poeziile lui prin glasul lui Decebal:

Ei sânt Romanii și ce mai sânt?
Nu ei, ci de-ar veni Cel-Sfânt,
Zamolxe, c'un întreg popor

De zei, i-am întrebat: ce vor?
Și nu le-am da nici lor pământ
Căci ei au cerul lor!

Coșbuc are și talentul de a evoca figuri ale trecutului. Ștefăniță Vodă și Carol IX din două cunoscute poezii, produc o impresie obsedantă; Pașa Hasan, dintr'o baladă, vine dintr'o grandioasă viziune epică evocatoare.

E bine să amintim că poetul a scris și unele lucrări de valoare mai mult educativă ca *Povestea unei coroane de oțel*, și *Războiul nostru pentru neamțarnare*. Dragostea pentru marea creație ale literaturii universale l-a apropiat de scriitori celebri pe care a voit să-i facă cunoscuți și'n țara noastră. Traducerile unor opere ca *Eneida*, *Georgicele*, *Sacontala*, *Dinina Comedie*, nu sunt un simplu exercițiu: vin dintr'o mare idee concepută și la începutul literaturii noastre moderne, de către Eliade Rădulescu.

Într'altul al fondului poeziei noastre, Coșbuc este înalt și al limbii și versificației. A îmbogățit limba literară cu cuvinte din graiul transilvănean și cu unele creații proprii care-și au sonoritatea lor. A creat măsuri noi, strofe în care versurile se grupează în chip original, rime inedite și uneori complicate. E un mare artist care, pentru unduirile sentimentului și ideii, obține tot ce vrea de la ritm și rimă. Prin îndreptarea către pătura țărănească în viața și'n creațiile ei artistice, pregătește și el curentul de la începutul noului veac. Momentul Coșbuc este în literatura noastră atingerea unei impozante culmi.

(D. MURĂRAȘU, Istoria Literaturii Române)

GEORGE COȘBUC:

Zările de farmec pline,
Strălucesc în lumină;
Sboară micșele 'n tufiș
Și din codri noaptea vine
Pe furii.

Care cu poveri de muncă
Vin încet și scârțind;
Turmele s'aud mugind,
Și flăcăii vin pe luncă,
Hăulind.

Cu coșița, pe 'ndelete,
Vin neveste dela râu;
Și cu poala prinsă 'n brâu
Vin cântând în stoluri fete
Dela grâu.

Noapte de vară

Dela gârle 'n pâlcuri dese
Sgomotoși copiii vin
Satul e de vuet plin;
Fumul alb alene iese
Din cămin.

Dar din ce în ce s'alină
Toate sgomotele 'n sat,
Muncitorii s'au culcat.
Liniștea-i acum deplină
Și-a 'nnoptat.

Focul e 'nvelit pe vatră
Iar opaștele-au murit,
Și prin satul adormit
Doar 'vr'un câne'n somn mai latră
Răgușit.

Numai dorul mai colindă,
Dorul tânăr și pribeag;
Tainic se 'ntâlnește'n prag.
Dor cu dor să se cuprindă.
Drag cu drag.

Iat'o! Plină, despre munte.
Iese luna din brădet
Și se 'nalță 'ncet-încet,
Gânditoare ca o frunte
De poet.

Ca un glas domol de clopot
Sună codrii mari de brad;
Ritmice valurile cad,
Cum se sbate 'n dulce ropot
Apa 'n vad.

Dintr'un timp și vântul tace;
Satul doarme ca 'n mormânt —
Totu-i plin de Duhul sfânt:
Liniște 'n văzduh și pace
Pe pământ.

Puțin Enrique Gomez-Correa

(În Chile surrealismul s'a menșinat de-a lungul anilor în seara cea mai pură, și a înlocuit afirmarea pozitivistă celui mai înalt în fața realității totalitare și demagogice. Enrique Gomez-Correa, poetul din care prezentați în acest număr din 1937 până azi, s'a apăsut pe-o linie de simțire care poate fi rezumată în aceste cuvinte: "Păstrați-vă puri, liberi de orice compromisi, liberi de orice contaminare. Căutați necunoscutul, pătrundeți în mister. Pușcați de concursuri, de premii literare, de lepră și de Neruda". Poemele sale apar pentru prima dată în românește, și au fost culese din cărțile "ABC-ul Mandragorei" și "Cataclism în ochi".

PAGINĂ DE NISIP

A mișca o lebădă cu o spadă de ghiață
A călea peste o floare
Pentru a schimba clima cerurilor
Ea a trecut cu un buchet de gloanțe
Unul pentru orizontul în agonie
Eu am trecut cu un buchet de urzici
Una pentru ochii ei

Spune
Cine-a învins undele oglinzii
Fluxul care strică buzele
Acea care-a pierdut cuvântul
Păianjenul acesta care-a pierdut
Paradisul pierdut.

LUPUL VORBEȘTE CĂINILOR SĂI

Priviți-mă sunt de necrezut ca noaptea
Poate pentru că în creierul meu
Au pogorât hiene în stare larvară
Ele s'au menținut
În aceste triste povești ale copilăriei
Cu acea furie a omului care-a făcut
Din orogoliu aerul cel mai ușor de respirat.

Suntem pierduți cu prietenii
În același putregai
Rădem
Ne-am părăsit iubitele
Într'un chef de câini decapitați
Nori ai iubirii nori ai nopții
Redați-mă celor mai fierbinți torțe solare ale viselor mele

Ca să nu aud sgomotul
Blestemului care urcă spre buze
Fiind ceva mai negru decât calomnia.

APA PIERDUTĂ

Timp între frunze
O voce tulbură liniștea
Nici singurătate nici pasăre.

(Traducere din limba spaniolă de ȘTEFAN BACIU)

Ce-i lipsește Ortodoxiei...

vus" (Mat. XX, 26-27). Pe umerii celor "doisprezece", sfârșiu de Duhul Sfânt, a așezat Cristos sarcina continuării operei Sale.

Fie-mi îngăduit să închei acest capitol despre primatul sfântului Petru cu cuvintele unui savant benedictin contemporan: "C'est aux Douze que le Christ a confié la continuation de son oeuvre, et c'est à eux qu'il a promis et envoyé son Esprit. Autour de chacun d'eux et de leurs successeurs, sont venus se grouper des fidèles. Avec eux, ils ont constitué et constituent encore ces communautés chrétiennes, qui doivent être dans toute l'humanité un ferment de sanctification et de salut" (Olivier Rousseau, Le concile et les concils).

Ad B. Problema primatului papal a mobilizat, secole de-a rândul, cele mai ascuțite spirite ale teologiei creștine, apusene și răsăritene. Ea preocupă și astăzi spiritele. Inteligență, știință teologică, talent, râvnă sfântă, dar și necinste crasă au oferit lumii creștine spectacole care n'au fost întotdeauna ziditoare de suflet. De la paronomasie exegetică, peste balansare ermineică și până la o anumită "chirurgie estetică" a textelor, totul a fost chemat într'ajutor. Se înțelege ușor de ce nu mă gândesc să mă opresc, în această revistă, asupra problemei primatului în sine. Aci voiu cuteza doar să justific de ce Ortodoxia n'a recunoscut un anumit primat papal și — în consecință — de ce acuzația de creștinism neautentic e nedreaptă. În încercarea mea mă voiu limita la prezentare de situații și de fapte, — textele indicate având doar rostul de a adevăra faptele, astfel ca cetitorul (oarecum avizat) să tragă singur concluzia. Nu mă voiu deda la subțirăți exegetice. Voiu aminti însă ca exegisis e cuvânt grecesc, iară i erminevtiki téhni e în-deletnicire prin excelență grecească. Spre a putea prezenta lucrurile sistematic voiu împărți acest capitol — primatul papal — în trei secțiuni, după trei epoci distincte în viața bisericii creștine, până la ivirea protestantis-mului:

I. Starea de lucruri din biserica lui Cristos până la primul conciliu ecumenic (325).

II. Starea de lucruri în vremea celor șapte concilii ecumenice (325-787), recunoscute și de lumea latină și de lumea greacă.

III. Vremea îndrăcirii.

I. În vremea Părinților Apostolici și a urmașilor lor, comunitatea creștină (ekklesia) era acolo unde era episcopul: "Fiindcă toți câți sunt de la Dumnezeu și de la Cristos sunt cu episcopul" (S. Ignățiu al Antiohiei, începutul secolului II). Pentru sfântul Ignățiu episcopul ține locul lui Cristos.

Pentru sfântul Irineu al Lyonului (secol. III) episcopul este, în mijlocul comunității lui, "martor al tradiției apostolice".

Pentru Hippolit al Ostiei (secol. III) episcopul este succesor al Apostolilor, este un alter apostolus.

Pentru sfântul Cyprian al Cartaginei (secol. III) episcopul este "moștenitor al autorității apostolice".

Pentru sfântul Ignățiu episcopul locului este centru de unitate, și lege supremă. Biserica locală, "certe cellule inițiale este fondée sur l'évêque, successeur des apôtres et qui tenant sa charge de Dieu, incarne visiblement l'autorité (L'Eglise dans l'évêque). (Hilaire Marot, O.S.B.).

În vremile ecestea episcopii bisericilor erau între ei colegi. Când nevoia o cerea, episcopii unei provincii se adunau sub președinția unuia din ei și hotărâu, în conciliu, ce era de folos. Hotărârile acestea ei le comunicau și episcopilor altor provincii, ca să fie cu toții pe aceeași cale. În vremile acestea Papa nu numea — nici nu se gândea să numească — episcopi în Antiohia, în Egipt, în Cesareea Capadociei. Nici măcar în Africa de Nord. Sfântul Cyprian al Cartaginei și episcopii lui îl numeau pe papa "collega noster, sacerdos pacificus et justus" (Epist. LXVII, 6). Iară când episcopul Romei călca cu sângul, Cyprian reunea în conciliu episcopii provinciilor Africii (87 episcopi) și în unanimitate, condamna doctrina baptismală a Romei și a aliaților ei (Cartagina, Septembrie 256).

II. Vremea Conciliilor Ecumenice. Dacă până la anul 325 bisericile provinciilor se conduceau după normele episcopului, sau ale conciliilor provinciale — evident fără neglijarea legăturii

lor cu alte provincii — cu anul mântuirii 325 neajunsul acesta, al dificultății unității de vederi, avea să fie înlăturat: cu sprijinul împăraților toată lumea (universus orbis — păsân în oikouménin) care mărturisise pe Cristos avea să participe, prin episcopii ei, la conciliul "ecumenic". Hotărârile luate în aceste concilii aveau să fie legi pentru întreaga Creștinătate. Care sunt, acum, hotărârile conciliilor, ecumenice în chestiunea primatului, sau a primatelor?

1. Conciliul I Ecumenic (Niceea 325) "antiqui mores servantur", hotărăște ca episcopul Alexandriei să aibă stăpânire asupra tuturor episcopilor Egiptului, Libiei și Pentapolei. La fel și în Antiohia și în toate provinciile, "sua privilegia ac suae dignitas et auctoritas ecclesiarum servantur" (canon 6). Legații papali semnează deciziile.

2. Conciliul II Ecumenic (Constantinopol, 381) acordă episcopului de Constantinopol primatul în cinste (tă presveia tis timis-honores primatum) după episcopul Romei, cu motivarea că orașul Constantinopol este noua Romă: "eo quod sit ipsa nova Roma (can. 3). (În interpretarea lui Dionysius Exiguus: "Propterea quod urbs ipsa sit junior Roma"). Teologii romano-catolici explică lipsa vreunui protest din partea Romei la motivarea acestui canon prin faptul că textul canonului "nu s'a comunicat Romei oficial". Abia în ultima ședință a conciliului IV ecumenic (Calcedon, 451) Legații papali Paschasius a dat cetire textului canonului 3 al conciliului II ecumenic, cu adaosul introdus de Roma: "Ecclesia Romana semper habuit primatum". Adaosul n'a fost însușit de conciliu. (Neacceptarea lui face superflua interpretarea felurită data terminului grec apododokasi din expresia "apododokasi tă presveia").

3. Conciliul IV Ecumenic, sprijinindu-se pe decizia Părinților conciliului II (canonul 3), confirmă Tronului episcopal al Constantinopolului, Noua Romă, dreptul la onoare, în treburile bisericești, după Tronul episcopal al Vechiei Rome (canonul 28). Canonul însă nu se mărginește aci. El acordă episcopului Constantinopolului și dreptul de a hirotoni pe mitropoliții bisericilor din Pont, Asia, Tracia și pe cei din ținuturile barbarilor. (Pe episcopi îi hirotonesc mitropoliții. Pe mitropoliții însă, patriarhul Constantinopolului). Legații papali protestează împotriva acestui privilegiu. Conciliul respinge protestul și votează, fără modificare, canonul. Papa Leon cel Mare, prin scrisorile sale din anul 453, refuză recunoașterea canonului. (Epist. 104, ad Marcianum; epist. 105, ad Pulcheriam; epis. 106, ad Anatolium, Migne, PL, 54, col. 995, 999 și 1005). În canonul 6 al conciliului din Niceea Papa, spre deosebire de Părinții de la Calcedon, vede acordarea locului II la cinste episcopului Alexandriei, din cauza analogiei pe care o conține canonul: "Quandoquidem (epedi) et episcopo Romano hoc est consuetum". Pentru el în calea înălțării tronului episcopal al Constantinopolului, stau canoanele conciliului din Niceea, — canoane care, având autoritate absolută, nu mai pot fi niciodată schimbate: "Privilegia enim Ecclesiarum, sanctorum Patrum canonibus instituta, et venerabilis Nicaene synodi fixa decretis, nulla possunt improbitate convelli, nulla novitate mutari" (Ad Marcianum). În scrisorile sale, Papa se ridică împotriva tendinței de ciuntire a drepturilor bisericilor particulare și împotriva "orgoliului celor care vor să se mărească micșorând pe alții". Protestul Papei nu amintește nimic de drepturile de ordin divin ale episcopului Romei la conducerea și administrarea întregii biserici a lui Cristos. El pledează numai pentru drepturile episcopului Alexandriei, împotriva Constantinopolului. (Faptul acesta — lipsa menționării primatului de ordin divin — îl scandalizează pe teologul Martin Jugie S.J.). Teologii romano-catolici nu se sfiesc să afirme că ideea despre tronul lui Petru ca temei al primatului papal a crescut abia pe terenul hotărârilor conciliului de la Niceea:

"Denn, von Petrus aus gesehen, wäre die Reihenfolge: Antiochien, Rom, Alexandrien zu erwarten, jedenfalls Alexandrien zuletzt, während noch andere petrinische Gemeinden in Pontus, Galatien und Asien verschwunden waren" (A. Michel, Der Kampf um das politische oder petrinische Prinzip der Kirchenführung, in Das Konzil von Chalkedon, II, Würzburg 1953, S. 506).

Antiohia a fost, într-adevăr, primul sediu al primului Apostol: prima primi apostoli sedes

— ubi et nomen accepit religio christiana (Inocentius I, Epist. 24, Migne, PL., 20, 548 A). Pentru Părinții conciliilor, ca și pentru împărați — pentru Marcianus — și pentru Justinianus — primatul onoarei are drept bază capitala imperiului: Întâi Roma, apoi Roma II. Ideea primatului ca moștenire a scaunului primului între Apostoli apare, timid, începând cu secolul V, cuplată cu primatul capitalei imperiului. Apoi se desprinde de acesta, temeiul primatului fiind sediul apostolilor Petru și Pavel și — în sfârșit — sediul lui Petru. Acestea sunt etapele.

SEDII APOSTOLICE. În anul 866, la întrebările prințului Boris al Bulgarilor, Papa Nicolae I răspunde că Patriarhi sunt numai aceia care au sedii apostolice și anume: Roma, Alexandria, Antiohia. Biserica Alexandriei, spune Papa, a fundat-o S. Marcu evanghelistul, ucenicul lui Petru, trimis acolo de însuși Petru. Biserica Antiohiei a fost condusă, vreme de câțiva ani, de apostolul Petru, înainte de venirea lui la Roma. Episcopii Constantinopolului și ai Ierusalimului, deși își zic patriarhi, nu au bucură de aceeași vază ca cei de mai sus, căci biserica Constantinopolului nici n'a fost întemeiată de Apostoli, nici strălucitul conciliu din Niceea nu amintește de ea. (Nicolaus I, Resp. ad Bulgaros).

Împăratul Justinian I, ținând seama de canonul 3 al conciliului II ecumenic, hotără: "Item sancimus, secundum eorum definitionem (Constantinopol n. n.), sanctissimum veteris Romae papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum vero archiepiscopum Constantinopolis, novae Romae, post sanctissimum apostolicam sedem veteris Romae, secundum locum habere, reliquis vero omnibus praeferrimus" (Novela CXXXI).

La conciliul din Constantinopol (869/870), convocat de împăratul Vasile Macedoneanul (sosit de Roma conciliu VIII ecumenic) — primul conciliu la care Papa a participat în persoană — Papa Adrian II a recunoscut ordinea răsăriteană: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim (canonul 3 al conciliului).

Era această pentarhie periculoasă pentru Roma? Teologul Emil Herman, S. J. crede că da: "Obschon die Lehre von der Pentarchie in ihrer katholischen Fassung mit der Lehre vom Primat des Bischofs von Rom vereinbar ist, liegt doch in ihrem Wesen die Betonung der Gleichheit der fünf Patriarchen" (Chalkedon und die Ausgestaltung des konstantinopolitanischen Primats, in Das Konzil von Chalkedon, II, 480).

Nici în vremea conciliilor ecumenice Papa nu numea episcopi în Antiohia, în Alexandria, în Cesareea Capadociei. Nici în Africa de Nord, nici în Spania. Patriarhii Constantinopolului aveau chiar jurisdicție peste Italia de Sud. Nu se știa pe atunci că "conciliile decreta vim definitivam obligandi non habent, nisi a Romano Pontifice fuerint confirmata et eis iussu promulgata". (Can. 227, CJC, lib. II, cap. II: De Concilio Oecumenico). În vremile acelea conciliile ecumenice loveau cu anatema pe patriarhi, ca și pe papi (patriarhul Nestorios și papa Honorius). Conciliile ecumenice aveau autoritate absolută. Papi de prestigiu sfântului Grigore cel Mare (Dialogul) mărturisisea despre ele: "sicut sancti Evangelii quattuor libros, sicut quattuor concilia (ținute până în acea vreme n. n.) suscipere et venerari me facit" (Epist. 25, ad Ioannem episcopum Constantinopolitanum, Migne, PL, 77, col. 478). Pot fi, acum, socotite pseudocreștine, patriarhiile, mitropoliile și episcopiile Răsăritului creștin pentru cuvântul că n'au stat sub jurisdicția Romei, — jurisdicție care n'a existat?

III. VREMEA "IUBIRII DE STĂPÂNIRE" TOTALĂ. Rivalitatea dintre scaunul Romei vechi și al Romei cea nouă — rivalitate stigmatizată de Mântuitorul; rivalitate care n'a existat între Apostoli, nici între Părinții Apostolici — ia forme concrete. Începutul îl face Roma II. Patriarhul Ioan Postnicul (Postitorul) ia, oficial, titlul de Oikoumenikós patriarhis, patriarh a toată lumea creștină. Deci și al spațiului latin. Papa protestează. Depunerile din treaptă și excomunicările plutesc în aer...

Papa Nicolae I, folosind dificultățile patriarhului "a toată lumea", Fotios, îi cere să renunțe la jurisdicția pe care acesta o avea asupra Italiei de Sud și asupra Dalmației. Fotios refuză. Papa, cu sinodul său (Roma 867), îl condamnă pentru cuvântul că a luat tronul patriarhal prin intrigă și silă. La rândul-i, Fotios acuză pe Papa de falsificarea simbolului credinței (Filioque) și cu sinodul său (Constantinopol, 867) îl

excomunică. Schisma între Roma și Byzanț lua trup. Ea "war nicht durch den Zusammenstoß zwischen einem von starkem Primatbewusstsein erfüllten Papste und einem gelehrten, aber ehrgeizigen Patriarchen verursacht. Seine wahren Ursachen lagen viel tiefer" (Hubert Jedin, Kleine Konziliengeschichte). (Nu e locul să stăruim asupra acestor cauze. Rămânem la fapte). Urmează apoi isprava Legaților papali din 16 Iulie 1054: bulla excomunicării depusă în altarul catedralei S. Sofia din Constantinopol și răspunsul prompt al Patriarhului Kerullarios și al sinodului său: anatema. Ruptura era sigilată.

Încercarea de câmpire de la Ferrara-Florența (1438-1439), fruct al constrângerilor de natură pur politică, n'avea să ducă la nimic. Cu dreptate observă Jean Decarreux: "Voulue et presque imposée comme une nécessité plus politique que religieuse, elle n'était pas, de ce fait, pure à la source." (L'Union des Eglises au Concile de Ferrare-Florence (1438-1439), în "Irenikon", 1er et 2me trimestres 1966).

Patrusprezece ani mai târziu (1453) Mohamed II intra, călare, în Sfânta Sofie, mândra biserică a lui Justinian —

Asupra dificultăților și durerilor care au fost partea Bisericii Romei, de la 1054 până la conciliul I Vatican (1870), nu-mi voiu îngădui să mă pronunț. N'am pentru aceasta calitate: nu sânt membru al bisericii romano-catolice. Ordinea pe care Roma, prin lupte grele, a isbutit s'o pună în biserica romană poate stârni admirație, ori spaimă. După unghiul de privire. Și după certitudinea adevărului în care stai. Ordinea aceasta e valabilă în biserica romană. Ea poate fi acceptată. Total, sau parțial. Nu ca poruncă divină, de acceptarea căreia e condiționată mântuirea sufletului. Ci ca fericit rezultat al unei experiențe seculare. Neacceptarea ei însă nu poate, în niciun caz, constitui cap de acuzare de... pseudo-creștinism.

Asta ar însemna să pretinzi că sfânta Liturghie — a lui Ioan Gură-de-Aur, a lui Vasile-cel Mare, a lui Grigore Dialogul — și toată credința și mărturisirea că în sfântul Potir de pe sfânta Masă este real-prezent viul nostru Dumnezeu Iisus Cristos, cu toată dumnezeirea și cu toată neprihănită lui omenire; că cele Șapte sfinte Taine și toate ierurgiile; cultul Sfinților, cultul Pururea-Fecioarei; Succesiunea apostolică, credința în Părinții celor Șapte concilii ecumenice, — toate, la un loc, nimic nu folosesc dacă nu recunoști dreptul sfântului Părinte de a păstori, a governa și administra întreaga Biserică a lui Cristos... Calea aceasta, a acuzării ortodoxiei românești, în scopul apropiării ei de Roma, nu e bună. Nu e bună mai ales astăzi când străduința Bisericii romano-catolice — în vorbă și faptă — este irenismul. Amabilitatea arătată tăgăduitorilor succesiunii apostolice, tăgăduitorilor celor Șapte Taine și ai tradiției ecumenice este impresionantă. Iară grija de a menaja anumite susceptibilități ale celor care, de două mii de ani, stigmatizează pe Cristos drept înșelător e de-a-dreptul surprinzătoare.

G. RACOVEANU

BIBLIOGRAFIE:

ST. BACIU, Ernest Cardenal oder der Weg von Gethsemani nach Solentiname. Sonderdruck aus "Reformatio" Nr. 5 (1966), S. 314-322.

